

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับ “ลาว” ในสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย – พ.ศ. 2475 สามารถแบ่งแนวคิดหลักได้ 3 ประการคือ

หนึ่ง การรับรู้ตามความหมายดั้งเดิม คือในสมัยสุโขทัย คำว่า “ลาว” มีความหมายถึงคนในเชิงยกย่องว่าเป็นผู้มีอำนาจ สุโขทัยใช้คำว่า “ลาว” เรียกผู้คนที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรที่อยู่เหนือสุโขทัยขึ้นไปซึ่งหมายถึงลาวล้านนา ในขณะที่ผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณล้านช้าง ลุ่มแม่น้ำโขงและลุ่มแม่น้ำมูลยังไม่ถูกเรียกว่าลาว ดังนั้น “ลาว” ในการรับรู้ของคนไทยสมัยสุโขทัยคือการเป็นพลเมืองของอีกอาณาจักรหนึ่งต่างหาก

สอง การรับรู้เมื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ได้แก่สมัยอยุธยา ธนบุรี และต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีทั้งการสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเป็นพันธมิตรร่วมรบ และเป็นศัตรูเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ คำว่า “ลาว” ใช้เรียกกลุ่มคน 2 กลุ่มคือ หนึ่งกลุ่มที่อาศัยอยู่เหนือเมืองพิษณุโลกขึ้นไป และสองกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ทศนคติของผู้คนในสมัยอยุธยาที่มีต่อกลุ่มลาวล้านนาคือความรู้สึกหวาดกลัวเนื่องจากทำสงครามแย่งชิงอาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในขณะที่ลาวล้านช้างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในระยะนี้ผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณอีสานตอนล่างยังไม่ถูกเรียกว่า “ลาว” แต่มีชื่อเรียกต่างออกไปว่า “เขมรป่าดง”

สมัยธนบุรีและต้นรัตนโกสินทร์ สยามต้องต่อสู้ขับไล่พม่าออกไปจากพื้นที่และสถาปนาศูนย์กลางอำนาจรัฐขึ้นใหม่ รวมทั้งขยายอาณาเขตเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับอาณาจักร สยามเรียนรู้ว่าพม่าใช้ล้านนาเป็นฐานกำลังเพื่อเข้าโจมตีอยุธยาจึงร่วมมือกับล้านนาขับไล่พม่า ในขณะที่ล้านช้างซึ่งมีการแยกออกเป็น 3 อาณาจักร สยามใช้กำลังเข้าปราบปรามและปกครองแบบรัฐประเศราช สงครามที่เกิดขึ้นกับลาวล้านช้างแต่ละครั้งได้กวาดต้อนผู้คนลงมาเป็นกำลังของสยามทำให้เมืองจำนวนมากในภาคอีสานเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างหัวเมืองลาวต่างๆ เป็นไปด้วยดีเนื่องจากมีการสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างราชสำนัก แต่เมื่อเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การรับรู้และทศนคติที่มีต่อกลุ่มคนลาวล้านช้างกลายเป็นความเกลียดชังและดูหมิ่นความเป็นลาวอย่างเด่นชัด

สยาม การรับรู้เมื่อต้องการผนวกดินแดนภายใต้แนวคิดรัฐชาติ ซึ่งปรากฏชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากการล่าอาณานิคมจากชาติตะวันตกทำให้สยามปรับท่าทีของตนในการปกครองหัวเมืองลาวโดยจำแนกกลุ่มคนลาวและจัดแบ่งพื้นที่เพื่อความสะดวกในการปกครอง มีการส่งพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นสูงไปกำกับราชการตามหัวเมืองสำคัญ

หลังจากสยามเสียสิทธิครอบครองพื้นที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในพ.ศ. 2436 ทำให้สยามเปลี่ยนท่าทีของตนและสร้างการรับรู้ใหม่ว่าคนในหัวเมืองล้านนาและหัวเมืองฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นคนไทยเช่นเดียวกันกับคนสยาม และเพิ่มความสัมพันธ์ด้วยการส่งเสริมการสอนหนังสือไทย โดยเฉพาะหัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่สยามดูแลเอาใจใส่อย่างมากเนื่องจากมีพื้นที่ติดกับฝรั่งเศส ในขณะที่หัวเมืองลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงสยามติดตามดูการเคลื่อนไหวของฝรั่งเศสเพราะกลัวการเสียสิทธิครอบครองหัวเมืองลาวเพิ่มเติม และศึกษาวิธีการจัดการปกครองของฝรั่งเศสอย่างละเอียดเพื่อนำมาปรับปรุงการปกครองหัวเมืองลาวฝั่งขวา

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การรับรู้และทัศนคติของสยามที่มีต่อหัวเมืองลาวล้านนาและหัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขง คือการยอมรับว่าราษฎรลาวเหล่านี้เป็นคนไทยและจัดการปกครองหัวเมืองเหล่านี้ไม่ต่างจากพื้นที่อื่นๆ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ปัญหาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ปรากฏชัดขึ้นทั้งในหัวเมืองลาวล้านนาและหัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขงเนื่องจากคนบางกลุ่มขาดความจงรักภักดีต่อกษัตริย์สยามและยังคงรู้สึกผูกพันกับบ้านเกิดเมืองนอนของตนโดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นประชากรส่วนหนึ่งของรัฐ สยามจึงใช้วิธีเปลี่ยนการรับรู้และทัศนคติว่าราษฎรเหล่านั้นไม่ใช่คนลาวด้วยการบังคับใช้กฎหมายและบังคับให้เรียนหนังสือไทย ในขณะที่หัวเมืองลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง สยามต้องแข่งขันกับฝรั่งเศสเพื่อตั้งผลประโยชน์ทางการค้า

สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การรับรู้และทัศนคติที่มีต่อลาวล้านนาคือความไม่มั่นใจในอำนาจของสยามทำให้พระองค์เสด็จประพาสมณฑลพายัพเพื่อทอดพระเนตรความเป็นไปด้วยพระองค์เอง ในขณะที่หัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขง การรับรู้และทัศนคติของสยามคือการยอมรับว่าราษฎรเหล่านี้เป็นคนไทยเช่นเดียวกัน เป็นคนหัวอ่อน ปกครองง่าย และยังขาดการพัฒนาให้เกิดความเจริญเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่เป็นภูมิภาคที่สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับรัฐ ในขณะที่หัวเมืองลาวล้านนาสามารถปรับตัวรับความเจริญแบบกรุงเทพฯ ได้รวดเร็วกว่า

ส่วนหัวเมืองลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง สยามและฝรั่งเศสได้ร่วมมือกันเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ของตนเอง แต่สยามยังคงไม่ไว้วางใจโดยส่งคนสืบข่าวความเป็นไปในหัวเมืองลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จากการที่ฝรั่งเศสเปิดโอกาสให้ราษฎรลาวฝั่งซ้ายเลือกตั้งผู้แทนพลเมืองและพบความ

เคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้สยามต้องใส่ใจในการปกครองหัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขงอย่างต่อเนื่อง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 ส่วนกลางยังคงระแวงว่าหัวเมืองลาวล้านนาภายใต้การนำของเจ้าแก้ววรัญญู เจ้าเมืองเชียงใหม่อาจแยกตัวเป็นอิสระ ราษฎรบางส่วนยังคงรู้สึกแบ่งแยกระหว่างไทยและลาว แต่กรุงเทพฯ เชื่อว่าความรู้สึกดังกล่าวจะค่อยๆ ลดลง ส่วนหัวเมืองลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขง สยามยังคงระแวงต่อการแทรกแซงของฝรั่งเศส แม้ว่าราษฎรกลุ่มนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนไทย แต่ได้รับการดูถูกว่ามีความเกียจคร้าน หัวอ่อน ใจ ล้าหลังในด้านความเชื่อ การศึกษา และการประกอบอาชีพ รวมทั้งได้รับการพัฒนาน้อยกว่าภูมิภาคอื่น จนทำให้ราษฎรอีสานเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจว่าได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคกับราษฎรในภาคอื่นๆ

การรับรู้และทัศนคติของส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) หรือราษฎรในภาคอื่นๆ ที่มีต่อกลุ่มคนลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (สปป.ลาว) คือการแบ่งแยกกว่าเป็นประชากรของอีกประเทศหนึ่ง แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกับราษฎรภาคอีสาน โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งในทัศนะของ โซเร็น อิวาสสัน (Soren Ivarsson) เห็นว่าองค์ประกอบพื้นฐานในการรวมเป็นประเทศคือการมีประวัติศาสตร์ ภาษา และศาสนาร่วมกัน (Soren Ivarsson, 2008, p.8) ดังนั้น การที่คนไทยทั่วไปเรียกผู้คนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานโดยเฉพาะฝั่งขวาแม่น้ำโขงว่าเป็นคนลาวเช่นเดียวกับคนลาวที่อาศัยอยู่ในประเทศ สปป.ลาว เนื่องจากเห็นว่าคนทั้ง 2 กลุ่มนี้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ร่วมกัน มีภาษาพูดเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน แต่ถูกแบ่งแยกด้วยเส้นเขตแดนประเทศและแนวคิดเรื่องรัฐชาติซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับ “ลาว” ในสังคมไทย ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ กล่าวคือ

หนึ่ง ในทางกลับกัน การศึกษาการรับรู้และทัศนคติของคนฝั่งขวาแม่น้ำโขง (อีสาน) ที่มีต่อคนไทย (ที่มีกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลาง) เป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อย เพราะการที่ไทยผนวกดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงไว้ได้แต่ไม่สามารถพัฒนาให้มีความเจริญเท่าเทียมกับภาคอื่นๆ รวมทั้งดูถูกดูหมิ่นราษฎรในภูมิภาคนี้ ดังปรากฏในจดหมายของราษฎรอีสานจำนวนมาก (อาจกล่าวได้ว่าไม่น้อยไปกว่าภูมิภาคอื่นๆ ในขณะนั้น) ที่เขียนถึง พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎรระหว่างพ.ศ. 2475 – 2477 เพื่อแสดงความเห็นต่อการจัดการปกครองที่ไม่เท่าเทียม สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก ซึ่งเอกสารชุดนี้ (เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี - สร.0201.25) แสดงทัศนคติของคนฝั่งขวาแม่น้ำ

โขงที่มีต่อไทยได้เป็นอย่างดี และยังไม่มียานศึกษาขึ้นใดกล่าวถึงมากนัก ดังนั้น การศึกษาการรับรู้ และทัศนคติของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำโขงที่มีต่อการจัดการปกครองของไทย ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมาจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจการรับรู้และทัศนคติของทั้ง 2 ฝ่ายที่มีต่อกัน